कर्नाटक सरकार

सार्वजनिक शिक्षण विभाग

कलिका चेतरिके

2022–23

अध्ययन पुनर्प्राप्ती

इयत्ता - 9 वी

मराठी प्रथम भाषा

विद्यार्थी कृतीपुस्तिका

समग्र शिक्षण कर्नाटक बेंगलोर

आणि

राज्य शिक्षण संशोधन आणि प्रशिक्षण विभाग बेंगलोर

ಸಂದೇಶ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ 2020ನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ 2020 ರ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ವಿನ್ಯಾಸ, ಕಲಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾವೀನ್ಯತೆ, ತರಗತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮರುವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ಸಮೃದ್ಧ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಹಲವು ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ನಿಪುಣ್ ಭಾರತ್ ಮಿಷನ್ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾ ಜ್ಞಾನ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಖಾತ್ರಿಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಗೊಂಡಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೋವಿಡ್–19 ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗದಿಂದಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ಔಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಅಡೆತಡೆಗಳಾಗಿ, ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾನಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಔಪಚಾರಿಕ ಹಾಗೂ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಲಿಕೆಯ ನಿರಂತರತೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟದ ಕಲಿಕೆ ಆಗದಿರುವುದನ್ನು ಹಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತಿಳಿಸಿವೆ. ಈ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬೇಕಿದೆ. ಸದರಿ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ **'ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ'** ಎಂಬ ವಿನೂತನ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು 2022–23ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸಕ್ತ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕಾದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಮಗುವಿನ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ರೂಪಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಆಶಯ ನನ್ನದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ, ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಶಿಕ್ಷಕರು, ಕೈಪಿಡಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯನ್ವಯ ಈ ವಿನೂತನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದರ ಅಂತಸ್ಸತ್ವದಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿ, ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕೆಯ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲಾಖೆಯ ಸರ್ವರೂ, ಪೋಷಕವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭಾಗೀದಾರರೆಲ್ಲರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸುತ್ತೀರೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶುಭವಾಗಲಿ............

ಶ್ರೀ ಬಿ.ಸಿ. ನಾಗೇಶ
ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ
ಹಾಗೂ ಸಕಾಲ ಸಚಿವರು

ಮುನ್ನುಡಿ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ–2020ರ ಆಶಯದಂತೆ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಆದರೆ ಕೋವಿಡ್–19 ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಳೆದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಕಷ್ಟು ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂತರವನ್ನು ನೀಗಿಸಲು 2022–23ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ ಎಂಬ ವಿನೂತನ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಉಪಕ್ರಮದ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಸಂಖ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಮಗು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ಗಳಿಸಲೇಬೇಕಿದ್ದ ಕಲಿಕಾ ಫಲಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಕ್ತ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕಾದ 'ಅತಿ ಮುಖ್ಯ ಕಲಿಕಾ ಫಲ'ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಚಟುವಟಿಕೆ ರೂಪಿಸಿ, ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ನಿಪುಣ್ ಭಾರತ್', 'ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೇಶ್'ನಂತಹ ಉಪಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅಂತರ್ಗತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಶಿಶುಕೇಂದ್ರಿತ, ಕಲಿಕಾ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಕ ಸ್ನೇಹಿಯಾಗಿವೆ. ಚಟುವಟಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ 'ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿ'ಯನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ ಸರಿದೂಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೀರೆಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಡಿ.ಎಸ್.ಇ.ಆರ್.ಟಿ. ಹಾಗೂ ಎಸ್.ಎಸ್.ಕೆ. ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್ ಜೀ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಸಂಸ್ಥೆಗೂ ಇಲಾಖೆಯ ಪರವಾಗಿ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು.

ಡಾ. ಸೆಲ್ವಕುಮಾರ್ ಎಸ್, ಭಾ.ಆ.ಸೇ.
ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ,
ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ

ಆಶಯ ನುಡಿ

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ನಿತ್ಯವೂ ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆದರೆ ಕೋವಿಡ್–19 ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕದಿಂದಾಗಿ ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯ ಉಂಟಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಇದನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೋವಿಡ್–19 ನಿಂದಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ವಿದ್ಯಾಗಮ, ಸಂವೇದ, ವಿಶೇಷ ಸೇತುಬಂಧ ಮುಂತಾದ ಪರ್ಯಾಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರೂ ಮುಖಾಮುಖಿ ತರಗತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಂತರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ ಉಪಕ್ರಮವು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿಶು ಕೇಂದ್ರಿತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ವಿನೂತನ ಪ್ರಯತ್ನ. ಸರಿಸುಮಾರು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆಯದೇ, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ರೂಪಿಸಿದ ಉಪಕ್ರಮ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವನ್ನು ತಾವೆಲ್ಲರೂ ತುಂಬಿಕೊಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉಪಕ್ರಮದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗೀದಾರರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಡಾ. ವಿಶಾಲ್ ಆರ್, ಭಾ.ಆ.ಸೇ.
ಆಯುಕ್ತರು
ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ

ಆರಂಭಿಕ ನುಡಿ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕೋವಿಡ್–19ರ ಕಾರಣದಿಂದ ಔಪಚಾರಿಕ ತರಗತಿಗಳು ನಿರೀಕ್ಷೆಯಂತೆ ನಡೆಯದೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ಶೋಚನೀಯ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಏರುಪೇರುಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು 2022–23ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಪ್ರಥಮ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕಲಿಕೆಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಯಾ ತರಗತಿಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಲಿಕಾ ಫಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ಕಲಿಕಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಂತರ್ಗತಗೊಳಿಸಿ ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ತಾವು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬುನಾದಿ ಕಲಿಕಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಕೂಲಿಸುವಿರಿ ಹಾಗೂ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಪೂರೈಸುವಿರಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದನ್ನು ಶಾಲಾಧಾರಿತವಾಗಿ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿಗದಿತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಗಳಿಕೆಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ನಂಬಿರುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಪಲ್ಲವಿ ಆಕುರಾತಿ, ಭಾ.ಆ.ಸೇ
ರಾಜ್ಯ ಯೋಜನಾ ನಿರ್ದೇಶಕರು,
ಸಮಗ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕರ್ನಾಟಕ

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ನುಡಿ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

ಹೊಸ ಶತಮಾನದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ–2020ರ ಅನುಷ್ಠಾನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೋವಿಡ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಕಳೆದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾಗಮ, ಸಂವೇದದಂತಹ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಉಪಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ನಡುವೆಯೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ವಾಸ್ತವದ ಸಂಗತಿ. ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟ, ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ ಪೂರೈಸುವ ಯೋಜನೆಯೇ 'ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ' ಉಪಕ್ರಮ. ಈ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತ ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷಗಳ ಆಯ್ದ ಕಲಿಕಾ ಫಲಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಕ್ತ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕಾದ ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಕಲಿಕಾ ಫಲಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿ' ಮತ್ತು ಶಿಶುಕೇಂದ್ರಿತ ಕಲಿಕಾ ಪೂರಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ 'ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆ'ಗಳ ಪುಸ್ತಕ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಲಿಯಲೇಬೇಕಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಕಲಿಕಾಫಲಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಲು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗೀದಾರರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಈ ಮೂಲಕ ವಿನಂತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಇಲಾಖಾ ಮಿತ್ರರು ಮತ್ತು ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜೀ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಇವರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶುಭವಾಗಲಿ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಮಂಗಲ ವಿ
ನಿರ್ದೇಶಕರು
ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು
ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

मार्गदर्शन

डॉ.सेल्वकुमार एस. IAS प्रधान कार्यदर्शी प्राथमिक आणि प्रौढ शिक्षण विभाग बेंगळूरू	**डॉ.विशाल आर.IAS** आयुक्त सार्वजनिक शिक्षण विभाग बेंगळूरू
श्रीमती पल्लवी आकुराती IAS राज्य योजना निर्देशक, समग्र शिक्षण कर्नाटक बेंगळूरू	**श्रीमती सुमंगल. वी.** निर्देशक, डी.एस.इ.आर.टी. बेंगळूरू

साहित्य रचना संघ

जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था बेळगावी यांच्या नेतृत्वाने

श्री. युवराज पाटील स.शि, .S.L.V.K.H.S अगसगे बेळगावी (ग्रामीण)	**श्री.पी.एल. पाटील** स.शि., J.C.P.U. सांबरा बेळगावी (ग्रामीण)
श्रीमती.एन.एस.साळुंके स.शि, .S.V.H.S उचगाव,बेळगावी (ग्रामीण)	**श्री.ए.आर .पाटील** स.शि,. R.H.S तुरमुरी बेळगावी (ग्रामीण)
श्री.एल.वी.शिंदे स.शि H.H.S.हिंडलगा बेळगावी ग्रामीण.	**श्री-एल.व्ही.तुडयेकर** स.शि.,N.H.S. बेक्कीनकेरे,बेळगावी (ग्रामीण)

परिशीलक

श्री महेश ना उत्तुरकर स.शि., सरकारी सरस्वती हायस्कूल शहापूर बेळगावी	**श्री बालाजी ई जाधव** स.शि., सरकारी मराठी माध्यमिक शाळा आमटे .ता.खानापूर

भागीदार

अजीम प्रेमजी फौंडेशन, बेंगळूरू

संयोजक

ई.व्ही.जी. विभाग D.S.E.R.T.

अनुक्रमणिका

अ.न. क्र.	अध्ययन निष्पत्ती	पृष्ठ संख्या
1	विविध उद्देशासाठी वापरले जाणारे शब्दसमूह, वाक्यप्रचार व म्हणी यांचा वापर करतात.	1-18
2	कविता, कथा, नाटक, निबंध, प्रसंग प्रवास वर्णन वाचून अर्थ जाणतात.	19-37
3	अपरिचित उताऱ्याचे, प्रसंगाचे वाचन, श्रवण, चिंतन, मनन करून भावना व्यक्त करतात.	38-49
4	साहित्याचे आकलन करून लेखी अथवा तोंडी स्वरूपात मत व्यक्त करतात.	50-57
5	योग्य उच्चारण, अनुरुप पत्रे, निबंध, संवाद लिहतात.	58-68
6	व्याकरणाच्या क्रियात्मक सांदर्भिक रचना तत्वे याचा अर्थ उदा. संधी समास विभक्ती, अलंकार, विरामचिन्हे.	69-84
7	साहित्यातील वाचलेले, ऐकलेले प्रसंग व पाहिलेले प्रसंग यातून अनुभव लेखी मांडणे.	85-97
8	शब्दकोश व इतर साहित्यांचा वापर करणे तत्सम, तदभव, देशी व परभाषीय शब्द विश्लेषण.	98-105
9	शब्दातील साम्यता आणि ध्वनीतील फरक, शब्द संग्रह वाढवून स्पष्ट उच्चारासह अर्थ वाचायचे सामर्थ्य वाढवतील.	106-110
10	संवेदनशील घटकासंबंधीत तार्किक मत लेखी स्वरूपात मांडणे भित्ती पत्रके, वर्तमान पात्रातील कात्रणे संग्रहित करतात.	111-116
11	आपण पाहिलेली प्रसंग चित्रे, चित्रफीत, तक्ते, फलकचित्रे याद्वारा अध्ययन अनुभव सृजनात्मक दृष्टिकोनातून तोंडी अथवा लेखी स्वरूपात व्यक्त करतात.	117-129
12	विविध प्रकारचे साहित्य वाचून गटात चर्चा करतात.	130-138

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक 1

विविध उद्देश्यांसाठी वापरले जाणारे शब्दसमूह, वाक्यप्रचार व म्हणी यांचा वापर करतात

अध्ययन कृती क्रमांक-1.1

अध्ययन कृतीचे नांव – उताऱ्यातील वाक्यप्रचार शोधणे.

अध्ययन कृतीचे विवरण – विद्यार्थी उताऱ्याचे लक्षपूर्वक वाचन करतात. त्यातील वाक्यप्रचार शोधतात. त्या वाक्यप्रचारांचे अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करतात.

- पुढील वाक्यप्रचारांचा अर्थ लिहितात व वाक्यात उपयोग करतात.

अ) मोहरून जाणे -

____

____

ब) तोंडात बोट घालणे –

____

____

क) भान हरपणे –

____

____

ड) डोळ्यांचे पारणे फेडणे –

____

____

अध्ययन कृती क्रमांक 1.2

खालील दिलेला उतारा वाचून त्यामधील वाक्यप्रचार शोधून त्यांचा अर्थ लिहा.

आम्ही गिरसप्पा धबधबा पाहण्यासाठी जाणार या कल्पनेनेच आमची मने मोहरून गेली होती. एकदाचा तो क्षण आला. धबधब्याच्या रस्त्याकडेचा निसर्ग आम्ही भान हरपून पहात होतो. ते रूप तोंडात बोट घालण्यास भाग पाडत होते. तो प्रवाह, त्याचे उडणारे तुषार, त्यावर पडणारे सुर्यकिरण व निर्माण होणारे इंद्रधनुष्याचे रंग हे सारे लुब्ध करणारे. हे निसर्ग सौंदर्य डोळ्यांचे पारणे फेडणारे होते. या सौंदर्याला दुसरी तोड नाही असे मला वाटते.

*** वाक्यप्रचार व त्यांचे अर्थ.**

1)	
2)	
3)	
4)	
5)	

6)	
7)	

अध्ययन कृती क्रमांक 1 .3

1.अध्ययन कृतीचे नांव – अर्थासमोर योग्य वाक्यप्रचार लिहणे.

2.अध्ययन कृतीचे विवरण – विद्यार्थी लक्ष्यपूर्वक अर्थ वाचन करतात. त्या अर्थाला योग्य वाक्यप्रचाराचे लेखन करतात.

3. पुढे दिलेल्या अर्थासमोर योग्य वाक्यप्रचार लिहा.

अ) अर्थ न समजता पाठ करणे –

___

___

___

ब) दुर्लक्ष करणे –

___

___

___

क) भंडावून सोडणे –

___

___

___

ड) दुवा देणे –

इ) खो घालणे

अध्ययन कृती क्रमांक: 1.4

खाली दिलेल्या अर्थाचा योग्य वाक्यप्रचार कंसात दिलेला आहे. तो निवडून योग्य अर्थासमोर लिहा.

(इतिश्री करणे, कानामागे टाकणे, डोळे पांढरे होणे, पोपटपंची करणे, तोंड फिरवणे, कासावीस होणे, कित्ता गिरविणे, हात टेकणे, कामास येणे, अंकित राहणे.)

1) बेशुध्द पडणे:

2) नाराजी व्यक्त करणे:

3) शेवट करणे:

4) शरण जाणे:

5) अर्थ न समजता पाठ करणे:

6) व्याकुळ होणे:-

7) दुर्लक्ष करणे:-

8) उपयोगी पडणे:-

9) गुलाम होणे, वश होणे:-

10) अनुकरण करणे:-

अध्ययन कृती क्रमांक - 1.5

1. अध्ययन कृतीचे नांव – आम्ही म्हणी अनुभवाच्या खाणी. आमचा शोध घ्या.

2. अध्ययन कृतीचे विवरण.

विद्यार्थ्यांना एक म्हणींचे गाणे ऐकवितात. विद्यार्थी म्हणींचे गाणे लक्षयपूर्वक ऐकतात. त्यातील म्हणी शोधतात. त्यांचा अर्थ व वाक्यात उपयोग करतात.

3. पुढील म्हणींचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

अ) तेलही गेले तूपही गेले, हाती धुपाटणे आले –

____

____

____

ब) एक ना धड भराभर चिंध्या -

____

____

____

क) चालत्या गाडीला खिळ -

____

____

____

ड) कुऱ्हाडीचा दांडा गोतास काळ -

____

____

____

इ) जावे त्याच्या वंशा तेंव्हा कळे –

अध्ययन कृती क्रमांक - 1.6

खालील ऐकलेल्या गाण्यातील म्हणींचे लेखन करा.

https://youtube.com/watch?v=OJwUD_917sU&feature=share

1)	
2)	
3)	
4)	
5)	
6)	

7)	
8)	
9)	
10)	
11)	
12)	
13)	
14)	
15)	

16)	
17)	
18)	
19)	
20)	
21)	
22)	
23)	
24)	

25)	
26)	
27)	
28)	
29	
30)	

या गाण्यात एकुण तीस म्हणी आहेत. गाण्यातील म्हणी ऐका वरील चौकटीमध्ये लिहा.

अध्ययन कृती क्रमांक - 1.7

1 अध्ययन कृतीचे नांव - म्हणींचे वाचन करुन योग्य चित्रे काढणे.

2 अध्ययन कृतीचे विवरण – विद्यार्थी म्हणींचे वाचन करतात. व म्हणींचा अर्थ समजून घेऊन योग्य चित्र त्या म्हणीसमोर चिकटवतात व त्या म्हणींचा अर्थ स्पष्ट करतात.

अ) ऊस गोड लागला म्हणून मुळासकट खाऊ नये.

ब) गाढवाला गुळाची चव काय

क) चोराच्या मनात चांदणे

ड) काठी मारल्याने पाणी दुभंगत नाही

अध्ययन कृती क्रमांक - 1.8

खालील चित्राचे निरिक्षण करून योग्य म्हण चित्रासमोर लिहा.

1)		
2)	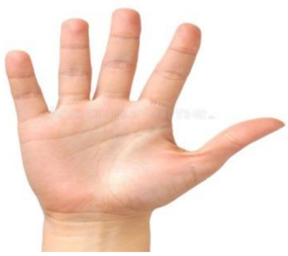	
3)		
4)		

5)		
6)		

सूचना- विद्यार्थ्यांनी अशी अर्थपूर्ण चित्रे व म्हणी यांचे लेखन करण्याचा प्रयत्न करावा.

अध्ययन कृती क्रमांक – 1.9

अध्ययन कृतीचे नांव – जोड म्हणी पूर्ण करा.

अध्ययन कृतीचे विवरण– विद्यार्थी म्हणींचे वाचन करतात. जोड म्हणी पूर्ण करतात.

उदाहरण पाहून पुढील जोड म्हणी पूर्ण करतात.

उदाहरण - ***दात नाहीत तर चणे आहेत, चणे आहेत तर दात नाहीत.***

अ) नाचता येईना अंगण वाकडे, ________________________

ब) कोठे इंद्राचा ऐरावत, ________________________

क) नावडतीचे मीठ अळणी, ________________________

ड) बाप तसा बेटा आणि, ________________________

इ) नळी फुंकली सोनाराने आणि, ________________________

ई) गाजराची पुंगी वाजली तर वाजली, ________________________

उ) आई जेवू घालीना आणि, ________________________

ऊ) ढवळ्या शेजारी बांधला पवळा, ________________________

मूल्यमापन कृती 1.1

शरीराच्या अवयवावर आधारित दहा वाक्यप्रचार व त्यांचे अर्थ लिहा.

1. ____________________

____

2. ____________________

____

3. ____________________

____

4. ____________________

____

5. ____________________

____

मूल्यमापन कृती 1.2

पुढील म्हणी वाचून त्यासमोर अर्थपूर्ण चित्रे काढा.

1. ऊस गोड लागला म्हणून मुळासकट खाऊ नये.

चित्र –

2. गाढवाला गुळाची चव काय.

चित्र -

3. चोराच्या मनात चांदणे

चित्र-

4. काठी मारल्याने पाणी दुभगत नाही.

चित्र -

5. एक घाव दोन तुकडे.

चित्र-

मूल्यमापन कृती 1.3

शब्दसमूहात दडलेली म्हण शोधून लिहा.

1. शवे सात दवे

___

___

2. टी काम मदा क

___

___

3. जीवर तो हजी र

4. खार घ चेर्वा ली ग

5. सराशे शे सव्वार

6. रातग ळे समूळ केस

❖ अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर					प्राप्त स्तर
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	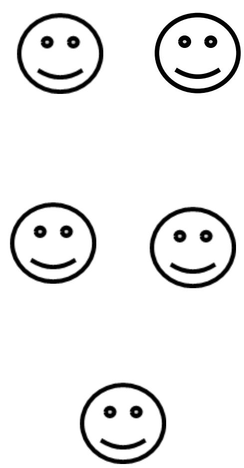
आत्म सात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मा सात- प्रगती दिसत आहे.	आत्म सात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

अध्ययन निष्पती क्रमांक - 2

अध्ययन निष्पत्ती - कविता व कथा या साहित्यप्रकारांचा अभ्यास करतात. भावार्थ समजून घेतात.

अध्ययन कृती क्रमांक - 2.1

1. अध्ययन कृतीचे नांव- अ) आई

2. अध्ययन कृतीचे विवरण - विद्यार्थी लक्षपूर्वक व एकाग्रतेने 'आई' ही कवी यशवंतांची कविता वाचतात, आकलन करून प्रश्नांची उत्तरे लिहतात.

आई

आई म्हणूनी कोणी आईस हाक मारी
ती हाक येई कानी मज होय शोकारी
नोहेच हाक माते मारी कुणी कुठारी
आई कुणा म्हणू मी आइ घरी न दारी
चारा मुखी पिलांच्या चिमणी हळूच देई
गोठ्यात वासरांना या चाटतात गाई
वात्सल्य हे पशूंचे मी रोज पाही
पाहुण अंतरात्मा व्याकुळ मात्र होई
वात्सल्य माऊलीचे आम्हा जगात नाही
दुर्भाग्य याविना का आम्हास नाही आई

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहितात

1. 'आई' या कवितेचे कवी कोण ?

2. जगातील सर्व सुखे शून्यवत केव्हां वाटतात ?

3. 'आई' ही हाक ऐकताच कवीचे मन दुःखी का होते?

4. कवितेत निसर्गातील वात्सल्य दर्शविणारे कोणते उदाहरणे आली आहेत?

- पुढील प्रश्नांची उत्तरे ऐकलेल्या 'आई' कवितेच्या आधारे लिहा.

https://youtu.be/M04LSQoRIH0

1	'आई' या कवितेचा साहित्य प्रकार कोणता?
उत्तर :	
2	या कवितेत कोणाच्या भावना कविने व्यक्त केल्या आहेत?
उत्तर :	
3	चिमणी चारा कोणाला देत आहे?
उत्तर :	
4	कविचे मन व्याकुळ केंव्हा होते?
उत्तर :	
5	कवितेतील मुलगा आईला कसे निघून ये म्हणतो?
उत्तर :	

ब) माधव ज्युलियन या कवींची “प्रेमस्वरूप आई “ ही कविता मिळवून लिहा.

अध्ययन कृती क्रमांक - 2.2

1. अध्ययन कृतीचे नांव- कविता सारांशरूपाने आकलन करून लिहा.

आता माझ्या मराठी मातीचा लावा ललाटास टिळा
हिच्या संगाने जागल्या दऱ्याखोऱ्यातील शिळा
हिच्या कुशीत जन्मले काळे कणखर हात
ज्यांच्या दुर्दम धीराने केली मृत्यूवर मात

‘आई’ या तुम्ही ऐकलेल्या यशवंतांच्या कवितेचा सारांश लिहा.

अध्ययन कृती क्रमांक - 2.3

'आई' या विषयावरील इतर कविता ऐका व संग्रह करा.

कवी - फ. मु. शिंदे – आई

कवी - ग्रिस - ती गेली तेव्हा रिमझिम

कवी - वामन निंबाळकर – माय

या कवितांचा संग्रह करा.

अध्ययन कृती क्रमांक - 2.4

1. अध्ययन कृतीचे नांव - 'आई' या विषयावरील इतर कविता मिळविणे. वाचन करणे

2. अध्ययन कृतीचे विवरण - आई या विषयावरील इतर कविता मिळवितात. त्यांचे वाचन करतात व प्रश्नांची उत्तरे देतात.

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहतात.

1) माय कवितेचे कवी कोण?

____

2) फ.मु.शिंदे यांच्या आई विषयावरील कवितेचे नांव सांगा?

____

3) ती गेली तेंव्हा ______________________________

______________________________हा सूर्य सोडवीत होता.

कवी ग्रेस यांच्या कवितेतील या ओळी पूर्ण करा

4) श्यामच्या आई या पुस्तकाचे लेखक कोण?

____

अध्ययन कृती क्रमांक - 2.5

1. अध्ययन कृतीचे नांव - कथा लक्षपूर्वक ऐकणे. साहित्य प्रकार समजून घेणे.ग्रामीण शब्द समजून घेणे.

2. अध्ययन कृतीचे विवरण-

विद्यार्थी लक्षपूर्वक कथेचे श्रवण करतात.

बाबांनी आपल्या बैलाचे नाव पाखऱ्या ठेवले होते, तो घरच्या गाईचा गोड होता तो गुंग होता आणि लांब होता शिंगे टोकदार होते व वाशिंद ऐटदार होते शेपटाचा गोंडा काळभोर होता त्याच्या एकाच डिरकीने कृष्णाकाठ दुमदुमुन जाई. बाबांनी त्याला झुंज खेळायला शिकवले होते पहाटे ते त्याला पळवून आणत मग त्याला भरडा चालत असत. कथा कधी कणकेचे गोळे तर कधी तुपात भिजवलेल्या रोड चालत बेंदूर सणाला तेलातून अंडी पाजत असत रानातून हिरवेगार आणि कोवळे लुसलुशीत गवत आणून घालत मक्याची कोवळी कणसे पाखरे फार आवडीने खाई बाबांना पाखऱ्या शिवाय दुसरे काही सुचत नसे ते त्याला जीवापाड जपत आपल्या प्रत्येक ठिकाणी झुंज जिंकून बाबांना पुष्कळ पैसा देत असे त्या पैशातून बाबांनी मळा विकत घेतला होता बाबा श्रीमंत झाले होते घरची परिस्थिती चांगली झाली होती बाबांनी टोलेजंग वाडा बांधला होता आता अनेक दुभती जनावरे दावणीला होती बाबांचा पाखरा या नावाने साऱ्या पंचक्रोशीत तो प्रसिद्ध होता कृष्ण वारणेच्या संगमावर वसलेले हरी पुरगाव पाखऱ्या मुळे प्रसिद्ध आले होते त्यांची झुंज पाहण्यास खूप दुरून माणसे आहेत ती पाहताना त्यांची मने आनंदाने फुलून येत त्याला मैदानात खेळताना पाहून लोकांना उत्साहाचे भरते येई.

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगतात.

1. 'पाखऱ्या' या कथेचे लेखक कोण?

---

2. 'पाखऱ्या' हे कोणाचे नांव आहे?

---

3. या कथेचा साहित्य प्रकार कोणता?

---

4. कऱ्हाड मधील झुंज कोणकोणत्या बैलांची होती.

ऐकलेल्या कथेच्या आधारे पुढील प्रश्नांची उत्तरे द्या?

https://youtu.be/zfd-bZFhNFc

1	पाखऱ्या कोण होता? आबांनी पाखऱ्याला कोणता खेळ खेळायला शिकविले होते?
उत्तर	
2	पहाटे पाखऱ्याला पळवून आणल्यानंतर आबा त्याला कोणते खाद्य देत?
उत्तर	
3	पाखऱ्याच्या झुंजीतून मिळालेले पैसे आबांनी कशासाठी खर्च केले होते?
उत्तर	
4	हरिपूर गाव कशामुळे प्रसिध्दीला आले होते?
उत्तर	
5	जयसिंगरावांनी पाखऱ्याला विकण्याचा विचार का बदलला?
उत्तर	

अध्ययन कृती क्रमांक – 2.6

1) अध्ययन कृतीचे नांव – 'अभयारण्याची सफर

2) अध्ययन कृतीचे विवरण – विद्यार्थ्यांना काझीरंगा अभयारण्याचा व्हिडिओ दाखवणे विध्यार्थी लक्षपूर्वक चित्रफीतीचे निरिक्षण करतात. व प्रश्नांची उत्तरे देतात.

3) पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहतात.

1. काझिरंगा अभयारण्यात आढळणाऱ्या प्राण्यांची नांवे लिहा.

2. पाच पाळीव प्राण्यांची नांवे सांगा?

3. बाबा आमटे हे कोण होते?

4. बाबांनी कोणती संस्था स्थापन केली?

1) 'नागझिरा' अभयारण्याच्या व्हिडिओत आढळणाऱ्या पक्षांची व प्राण्यांची नावे लिहा.

https://youtu.be/DqYFsdU-CCc

2) जंगली व पाळीव प्राण्यांची चित्रे मिळवा व त्यांचे वर्गीकरण करून नावे लिहा.

क्रं.	**प्राण्याचे चित्र**	**नांव**	**जंगली / पाळीव**
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			

मूल्यमापन कृती 2.1

माधव ज्युलियन यांच्या तुम्हाला आवडलेल्या कोणत्याही एका कवितेचे लेखन करा व भावार्थ लिहा.

________________ कविता ________________

कवितेचा भावार्थ लिहा

मूल्यमापन कृती 2.2

- **काझिरंगा अभयारण्याची माहिती मिळवून लिहा.**

काझिरंगा : ____________________

मूल्यमापन कृती 2.3

एका महान समाजसेवक बाबा आमटे यांची माहिती लिहा.

*****

❖ अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर					प्राप्त स्तर
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	
आत्म सात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मा सात-प्रगती दिसत आहे.	आत्म सात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

अध्ययन निष्पती क्रमांक 3

अपरिचीत उताऱ्याचे प्रसंगाचे, घटनेचे वाचन, श्रवण, चिंतन, मनन करुन भावना व्यक्त करणे आणि अधिक आकलनासाठी त्यावर प्रश्न विचारणे.

कृती– 3.1 : शिक्षक विद्यार्थ्यांना लिहीण्यासाठी एक उतारा देतात

अपरिचीत उतारा

सामाजिक भावना हा विकसनशील मानवी जिवनाचा आत्मा आहे. ही भावना नेहमी 3 प्रकारांनी प्रकट होते. शब्दांनी,आश्रुंनी व कृतींनी. 'काव्य' हे भावनेचे पहिले सुंदर स्वरूप पण काव्यातील शब्द कितीही सुंदर असले तरी शेवटी मातीमोलच ठरतात.

डोळ्यातल्या पाण्याने मनुष्य स्वतःच्या हृदयातील आग सुध्दा शांत करू शकत नाही. मग जगातला वनवा तो काय विझविणार?

सभोवतालचे दुःख पाहुण व्याकुळ झालेले मानसाचे मन हलके करण्या पलिकडे शब्द आणि आश्रू यांच्यात आत्माअसु शकत नाही.

या भावनेचे तिसरे स्वरुप म्हणजे 'कृती जे मानवी प्रगतीला उपकारत होऊ शकते. ज्या स्वरुपात ती तोंडाने किंवा डोळ्यानी बोलत नाही. ती नेहमी हातानींच बोलते. स्वःताचे रक्त शिंपुन ती इतरांचे जीवन खुलवीते.

शब्द, अश्रू आणि रक्त! तिघांच्या उगमाचे स्थान एकच पण त्यांची जगे कीती भिन्न.

– वि. स. खांडेकर

2) अध्ययन कृती

कृती - 3.2

शिक्षक विद्यार्थ्यांचे दोन गट करतात व प्रकट वाचन करून आदिवासी मधील भावना व्यक्त करतात. वारली कोठे रहातात?

ती ठिकाणे (ठाणे, दमन, पालघर, वसई, डहाणू, शिगांव, नाझरी इत्यादी)

दिलेल्या 'अ'गटातील अर्थाशी संबंधीत 'ब'गटातील शब्द जुळवुन 'क'गटामध्ये लिहा.

अ	ब
जीवनांच्या मूलभूत गरजा	मनोरंजन
शेती, शिकारी, मासेमार	वास्तव
अज्ञान अशिक्षित (अलिखीत)	अन्न वस्त्र, निवारा
लोकगीते, लोककला	व्यवसाय
भाषा	शिक्षण
जंगलात	बोलीभाषा

क

(..)

(..)

(..)

(..)

(..)

(..)

कृती – 3.3 :

चित्र पाहून विद्यार्थी अभिव्यक्ती याबद्दल आपले विचार लिहीतात.

विषय: 'आदिवासी समाज आणि जंगल' यावर निबंध

कृती – 3.4 :

खालील मुद्यावरून विद्यार्थी उतारा लिहा व शिर्षक द्या.

निसर्ग हा जादुगार आहे .... निसर्ग सौन्दर्यशील आहे................आम्ही संगतीत असताना ....अंतर्मुख होतो....................दुथडी वाहणाऱ्या नद्या..........................खळखळणाऱ्या नद्या नाले...................... जणू पुढे जात रहा .... असा संदेश देतात....................... शेतातील वृक्ष फळे .... मेघ आपल्यावर कृपेची बरसात करतात .... सारे आपल्याला देत व्हा पुढे

योग्य शीर्षक

कृती – 3.5 :

खालील दिलेल्या पर्यायातून विद्यार्थी योग्य पर्याय निवडतात.

1) विकसशील मानवी जीवनाचा आत्मा कोणता?

अ) राजकीय भावना ब) आर्थिक भावना क) सामाजिक भावना ड) मानसिक भावना

2) भावना कोणत्या तीन प्रकारानी व्यक्त करता येतात.

अ) शब्द अश्रू कृती ब) मास, महिने दिवस क) सकाळ, संध्याकाळ रात्र ड) पाणी वणवा, वृक्ष

3) मानवी प्रगतीला काय उपकारक ठरते.

अ) मानवी जीवन ब) सुंदर रूप क) सामर्थ्य ड) कृती

4) कृती, ही मानवी प्रगतीला कशाने बोलते?

अ) तोंडाने   ब) डोळ्यांनी   क) हातानी ड) पायानी

कृती - 3.6 :

समानार्थी शब्दांचा जीना तयार करा.

1) मस्तक

2) कचरा

3) राग

4) पाणी

5) जनता

6) मुलगी

1) पुढारी

2) दिनांक

3) पक्षी

4) आकाश

5) डोळे

6) आश्चर्य

1) अध्ययन कृतीचे नांव : अपरिचित उतारा

सामाजिक भावना हा विकसनशील मानवी जीवनाचा आत्मा आहे. ही भावना नेहमी 3 प्रकारांनी प्रकट होते. शब्दांनी, अश्रूनी व कृतींनी. 'काव्य' हे भावनेचे पहिले सुंदर स्वरूप. पण काव्यातील शब्द कितीही सुंदर असले तरी शेवटी मातीमो लच ठरतात. डोळ्यातल्या पाण्याने स्वत:च्या हृदयातील आग सुध्दा शांत करू शकत नाही. मग जगातला वनवा तो काय विझविणार? सभोवतालचे दु:ख पाहून व्याकुळ झालेले माणसांचे मन हलके करण्यापलिकडे शब्द आणि अश्रू यांच्यात सामर्थ्य असू शकत नाही. हे भावनेचे तिसरे स्वरूप म्हणजे 'कृती' जे मानवी प्रगतीला उपकारक होऊ शकते. ज्या स्वरूपात ती तोंडाने किंवा डोळ्यानी बोलत नाही. ती नेहमी हातानींच बोलते. स्व:ताचे रक्त शिंपून ती इतरांचे जीवन खुलविते.

शब्द, अश्रू आणि रक्त! तिघांच्या उगमाचे स्थान एकच. पण त्यांची जगे कीती भिन्न.

- वि. स. खांडेकर

2) अध्ययन कृती

कृती - 3.7 : शिक्षक विद्यार्थ्यांना लिहीण्यासाठी एक उतारा देतात

शिक्षक विद्यार्थ्यांचे दोन गट करतात व प्रकट वाचन करून आदिवासी मधील भावना व्यक्त करतात. त्या वारली कोठे रहातात ती ठिकाणे

(ठाणे, दमन, पालघर, वसई, डहाणू, शिगांव, नाझरी इत्यादी)

मूल्यमापन कृती

दिलेल्या 'अ' गटातील अर्थाशी संबंधीत 'ब गटातील शब्द जुळवुन 'क'गटामध्ये लिहा.

अ	ब
जीवनांच्या मूलभूत गरजा	मनोरंजन
शेती, शिकारी, मासेमार	वास्तव
अज्ञान अशिक्षित (अलिखीत)	अन्न वस्त्र, निवारा
लोकगीते, लोककला	व्यवसाय
भाषा	शिक्षण
जंगलात	बोलीभाषा

क

(..)

(..)

(..)

(..)

(..)

(..)

मूल्यमापन कृती 3.1

1) आदिवासी समाज आणि जंगल यावर निबंध लिहा.

मूल्यमापन कृती 3.2

खालील मुद्यावरून उतारा लिहा व शिर्षक द्या.

निसर्ग हा जादुगार आहे .... निसर्ग सौंदर्यदर्यशील आहे...............आम्ही संगतीत असताना ....विन्मुख होता .... दुथडी वाहणाऱ्या नद्या............. खळखळणाऱ्या नद्या नाले............. जणू पुढे जात रहा .... असा संदेश देतात............. शेतातील वृक्ष फळे .... मेघ आपल्यावर कृपेची बरसात करतात .... सारे आपल्याला देत व्हा पुढे

❖ अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर					प्राप्त स्तर
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	
आत्म सात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मा सात-प्रगती दिसत आहे.	आत्मसात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

मूल्यमापन कृती 3.3

खालील दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडा.

1) विकसशील मानवी जीवनाचा आत्मा कोणता?

अ) राजकीय भावना ब) आर्थिक भावना क) सामाजिक भावना ड) मानसिक भावना

2) भावना कोणत्या तीन प्रकारानी व्यक्त करता येतात.

अ) शब्द , अश्रू , कृती ब) मास, महिने, दिवस क) सकाळ, संध्याकाळ रात्र ड) पाणी वणवा, वृक्ष

3) मानवी प्रगतीला काय उपकारक ठरते.

अ) मानवी जीवन ब) सुंदर रूप क) सामर्थ्य ड) कृती

4) कृती, ही मानवी प्रगतीला कशाने बोलते?

अ) तोंडाने ब) डोळ्यानी क) हातानी ड) पायानी

मूल्यमापन कृती – 3.4

समानार्थी शब्दांचा जीना तयार करा.

1) मस्तक

2) कचरा

3) राग

4) पाणी

5) जनता

6) मुलगी

1) पुढारी

2) दिनांक

3) पक्षी

4) आकाश

5) डोळे

6) आश्चर्य

मूल्यमापन कृती – 3.5

1) आदिवासी समाजातील विविध चित्रे गोळा करुन समाजाच्या विविध अंगावर माहिती लिहा.

2) आदिवासी समाजातील मानवी जीवन व आधुनिक समाजातील मानवी जीवन फरक लिहा.

(शिक्षण, भाषा, कला, व्यवसाय, वास्तव्य आणि वेषभुषा)

3) उतार्‍याला अनुसरुन रिकाम्या जागा भरा.

1. सामाजिक भावना हा विकसनशिल मानवी जीवनाचा .... आहे. (मन, शरिर, आत्मा)

2. .... हे भावनेचे पहिले सुंदर स्वरुप आहे. (काव्य, पाठ, वैचारिक लेख)

3. भावनेचे तिसरे स्वरुप .... आहे. (शब्द, अश्रू, कृती)

4. स्वरुप तोंडाने किंवा डोळ्यानी बोलत नाही, तर ते ....बोलते. (हाताने, पायांनी, मनाने)

4) "भारतातील आदिवासी समाज बदलला तर – "मनोगत व्यक्त करा.

अंक /श्रेणी **सही**

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक - 4

अध्ययन निष्पत्ती : - कथा, कविता आणि इतर साहित्याचे आकलन करून घेऊन लेखी अथवा तोंडी स्वरूपात आपले मत प्रकट करतात

अध्ययन कृती क्रमांक - 4.1

अध्ययन कृतीचे नाव : - काव्याची ओळख आणि नवनवीन काव्यप्रकार

1) 'सत्वर पावगे मला भवानी आई रोडगा वाहीन तुला' या कवितेचा काव्य प्रकार कोणता?

2) 'सत्वर पावगे मला भवानी आई रोडगा वाहीन तुला' ही कविता लिहा.

अध्ययन कृती क्रमांक - 4.2

अध्ययन कृतीचे नाव : - 'प्रकट वाचन व गायन

1) 'सत्वर पावगे मला भवानी आई रोडगा वाहीन तुला' कवितेचे काव्य गायन करा.

2) भारूड मिळवून लिहा.

3) अनंत फंदी यांची ‘फटका’ ही कविता लिहा.

अध्ययन कृती क्रमांक – 4.3

कृतीचे नांव: काल्पनिक कविता

- काल्पनिक कविता करा .

अध्ययन कृती क्रमांक - 4.4

कृतीचे नांव : अलंकार व रस ओळखणे

1) अनंत फंदी यांची 'फटका' या कवितेतील अलंकार ओळखून लिहा.

2) अनुप्रास अलंकारांची उदाहरणे लिहा.

मूल्यमापन कृती - 1

1) कवी आणि त्यांचे काव्य प्रकार लिहा.

मूल्यमापन कृती - 2

- ओवी व अभंग लिहा.

मूल्यमापन कृती – 3

- 'फटका' या कवितेचे वाचन करून त्यामधील सदगुण आणि दुर्गुणाची यादी करा.

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक -5

अध्ययन निष्पत्ती चे नाव : योग्य उच्चारण, अनुरूप पत्र, निबंध, संवाद लिहितात

अध्ययन कृती क्रमांक - 5.1

कृतीचे नाव- :- आम्ही संदेश वाहक

कृती विवरण :-

खालील दिलेल्या पत्र विषयांमधील विषयाचे औपचारिक व अनौपचारिक पट्टीत वर्गीकरण करून लिहा ?

(मुख्याध्यापकांना पत्र,वर्ग शिक्षकांना, पंचायत अध्यक्षांना, रेल्वे अधिकारी, स्वास्थ अधिकारी, महानगरपालिका आयुक्त, मैत्रिणीला, काकांना, आजोबांना, मोठ्या ताईला, छोट्या भावास, सरांना, नोकरीसाठी, कार्यालयीन पत्र, आजीला)

औपचारिक पत्र		अनौपचारिक पत्र	

अध्ययन कृती क्रमांक - 5.2

* **कृतीचे नाव -.** मला ओळखा

* **कृती विवरण**

खालील तक्ता पूर्ण करा

पत्राचा विषय/कोणास	मायना	पत्राचा शेवट
वडिलांना पत्र		
मित्र/मैत्रिणीस		
लहान भावास पत्र		
मोठ्या ताईस पत्र		
ग्रामपंचायत अध्यक्षा ना		
आजोबांना पत्र		
मोठ्या दादाला पत्र		
मुख्याध्यापकांना		

अध्ययन कृती क्रमांक - 5.3

*** कृतीचे नाव :** मला पोस्ट करा

*** कृतीचे विवरण :**

विद्यार्थ्यांना पोस्टकार्ड देऊन त्यांच्याकडून खरेखुरे पत्रलेखन करून घेऊन लिहिलेली पत्रे पोस्टात टाकावयास लावणे.

1) आपला अभ्यास कसा सुरू आहे? त्याच्या प्रगतीबद्दलची माहिती पत्र लिहून वडिलांना कळविणे .

नाव पत्ता-----

कळावे,

पत्ता :

अध्ययन कृती क्रमांक - 5.4

*** कृतीचे नाव :-** आमचे संभाषण

*** कृती विवरण:**

आजोबा: आणि नातीचे संभाषण

आजोबा :- बरेच दिवस झाले चेन्नईला येऊन, मला मुंबईला गेले पाहिजेत.

प्रेरणा :- आजोबा खूप दिवस राहणार........ असे म्हणत होता ?

आजोबा :- अगं दिवसभर मी एकटा असतो.. घरात येथे मराठी वृत्तपत्रसुद्धा मिळत नाही.

प्रेरणा :- एवढेच ना! आजोबा मी वर्तमानपत्राची व्यवस्था करते.

आजोबा :- ते कसे काय शक्य आहे?

प्रेरणा :- आजोबा हे संगणकाचे युग आहे. घर बसल्या तुम्ही वर्तमान पत्र वाचू शकता.

आजोबा :- पोरी मी सगळीकडे पाहिलं खरं-----

प्रेरणा :- आजोबा मी नेट सुरू केलंय कोणता वर्तमानपत्र वाचायचे तुम्हाला ?

आजोबा - सकाळ

प्रेरणा - संगणकावर वर्तमानपत्र काढते

आजोबा - अरे वा! सगळी पाण दिसायला लागली खरंचकी पोरी संगणकाचा महिमा अगाध आहे.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा

1) आजोबा कुठे रहायला गेले होते?

____

____

____

____

2) नातीचे नाव काय होते?

____

____

3) आजोबांना कंटाळा का येत होता?

4) प्रेरणा ने कोणते वर्तमानपत्र काढले?

5) संवाद म्हणजे काय?

6) दोन व्यक्ती मधील बोलण्याला काय म्हणतात?

अध्ययन कृती क्रमांक - 5.5

* **कृतीचे नाव :** मी निबंध

***. कृतीचे विवरण**

खालील दिलेल्या निबंध विषयांचे त्या त्या प्रकारात वर्गीकरण करा.

आदर्श समाज सुधारक, मी पंतप्रधान झालो तर, सहलीचे वर्णन, मी पाहिलेला अपघात, शालेय स्नेहसंमेलन, मला पडलेले स्वप्न ,. पोस्टमॅन, शाळेचा शिपाई, आमचे मित्र, माझा आवडता लेखक, ताजमहल, माझे गाव, रम्य पहाट, पावसाळा, वर्तमानपत्रे बंद झाली तर, मला लॉटरी लागली तर, सूर्य उगवला नाही तर.

वर्णनात्मक निबंध	कथात्मक निबंध	कल्पनात्मक निबंध	चरित्रात्मक निबंध

अध्ययन कृती क्रमांक - 5.6

कृतीचे नाव : संवाद

कृती विवरण: उडती तबकडी आणि अफलातून टोळी मधील संवाद

पिंट्या : काय सुंदर काय बातमी आहे. गारगोटीत कसला गोंधळ माजला आहे

सुंदर : तुम्ही पुण्याचे... पेपर वाचला नाही... परवा रात्री गारगोटीत उडती तबकडी उतरलेली.

लली : उडती तबकडी हा काय प्रकार आहे?

दामू सुभानराव सांगत होते. आकाशात काहीतरी गोल-गोल चमकत होते आणि ती उडती तबकडी होती. ती गढी जवळ खाली उतरली होती.

बाजीराव : एकटेपणाची भीती वाटत आहे.

पिंट्या : आपल्या टोळीने यात काहीतरी केले पाहिजे

लली : मला तर ही सगळी परीक्षाच वाटते

मन्या मामा : पिंट्या चा मामा गुप्त पोलीस होता.

1) टोळीचा प्रमुख ------------- होता.

2) उडत्या तबकड्या बद्दल माहिती यांनी -------------- सांगितली.

3) पिंट्या चा मामा-------------- होता.

मूल्यमापन कृतीपत्रिका

मूल्यमापन वर्कशीट - 1

1) खालील जोड्या जुळवा

अ	ब	क
1) मित्र/मैत्रिणी पत्र	आपला विश्वासू	
2) लहान भावास पत्र	तुझाच /तुझी	
3) वडिलांना पत्र	तुझाच दादा/दिदी	
4) पंचायत अध्यक्ष ना पत्र	आपला/आपली	

मूल्यमापन वर्कशीट - 2

प्रश्न 2 रा : खालील दिलेले शब्द योग्य ठिकाणी भरा

(नाव व पत्ता, हावभाव, भान, व्यक्ती संवाद, मजकूर, पाच भाग)

1) पत्राचे प्रमुख विभाग ---------------- असतात.

2) पत्राचा पहिला भाग ---------------- हा होय.

3) दोन व्यक्ती मधील बोलण्याला ---------------- म्हणतात.

4) संवादात ------------------ असावेत.

5) पत्राचे विवरण --------------- या भागात येते.

6) संवादातील भाषा ---------- अनुरूप असावी.

7) संवादामध्ये विषयाचे ---------------- असावे .

मूल्यमापन वर्कशीट – 3

प्रश्न 1 : खालील दिलेल्या मुद्द्यावरून निबंध लेखन करा

अंधश्रद्धा म्हण---

असामाजिक प्रथा ---

--अनिष्ट प्रथा----

---अंधश्रद्धेतील

अघोरी कृत्ये--

-------------------------------------देव देवर्षी पशुबळी------------

----

--------------धार्मिक कर्मकांडे भूतबाधा-------------------------------

----

-----------------समाजावरील परिणाम--------------------------------

----

-------------------------------------विनाकारण पैसा खर्च----------

-------------------------------------उपायोजना कायदा ---------------

❖ अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर					प्राप्त स्तर
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	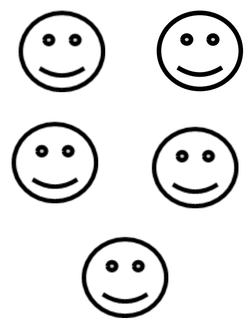
आत्म सात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मा सात- प्रगती दिसत आहे.	आत्म सात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

मूल्यमापन कृती - 4

1) खालील दिलेले मुद्दे पत्रात कोठे वापरतात ते लिहून दाखवा.

पत्र **लिहिणाऱ्याचे** नाव आणि पत्ता

पत्राचा मायना

पत्राचा मजकूर

पत्र शेवट

ज्याला पत्र पाठवतो त्याचा पत्ता

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक - 6

* अध्ययन निष्पत्तीचे नाव :- व्याकरणाच्या क्रियात्मक संदर्भिक रचना तसेच तत्वे याचा अर्थ उदा.संधी,समास,अलंकार,विभक्ती व विरामचिन्हे.

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.1

कृतीचे नाव -: आम्ही दोघे एकत्रित

विद्यार्थ्यांना पोटशब्द देऊन जोडशब्द लिहून घेणे.

खालील तक्त्यातील पोट शब्दांचे जोडशब्द लिहा

	पोटशब्द	जोडशब्द
1	चंद्र + उदय	
2	गण + ईश	
3	सदा + एव	
4	देव + आलय	
5	विद्या + अर्थी	
6	सूर्य + अस्त	
7	महिला +आश्रम	
8	महा + ऋषी	
9	महा +उत्सव	

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.2

* कृतीचे नाव :- आम्ही दोघे वेगळे

* कृती विवरण :-

1) खालील दिलेल्या तक्त्यातील अ आणि ब पट्टीतील जोड्या जुळवणे.

अ	ब	उत्तर
विपद् + काल	षण्मास	
षट् + रिपू	सदाचार	
षड् + शास्त्र	षटशास्त्र	
सत् + आचार	वाड.निश्चय	
वाक् + निश्चय	विपतकाल	
षट् + मास	वाग्पती	
वाक् + पती	षड्रिपू	

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.3

*. कृतीचे नाव : -   मी विसर्ग

* कृती विवरण-

खालील दिलेल्या उदाहरणातून विसर्ग संधीच्या शब्दांची यादी करा ब पट्टीत लिहा

अ	ब
यशोधन, जगन्नाथ, देवालय	
सज्जन , मनोरथ, गणेश	
निरंतर, दुर्जन, निष्पाप	
निष्कारण, उमेश, निरस	
सूर्यास्त, निस्तेज, गिरीश	
महर्षी, षण्मास, सदाचार	

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.4

* कृतीचे नाव :- आम्ही शब्दालंकार

* कृती विवरण :-

खाली दिलेल्या वाक्यातील अलंकाराचा प्रकार ओळखा

1) मोठेपणाचा मार्ग मरणाच्या मैदानातून जातो.

____

2) ही गाडी जावयाची आहे.

____

3) शंकरास पूजिले सुमनाने.

____

4) तुझा गळा माझा गळा

गुंफू मोत्यांच्या माळा

____

5) हे मेघा तू सर्वांना जीवन देतोस.

____

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.5

* कृतीचे नाव - आम्ही अर्थालंकार

* कृती विवरण -

खाली उदाहरणातील उपमेय उपमान सम्या वाचक शब्द शोधून लिहा.

1) हा माणूस देवासारखा आहे.

उपमेय =

उपमान =

सामान्य वाचक शब्द =

2) ही शाळा मंदिरागत आहे.

उपमेय =

उपमान =

समानार्थी शब्द =

3) सीतेचे मुख जणू चंद्रसारखे आहे.

उपमेय =

उपमान =

साम्य वाचक शब्द =

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.6

* कृतीचे नाव - आम्हाला ओळखा

* कृती विवरण -

	अलंकार वैशिष्ट्ये	अलंकार प्रकार
1	उपमेय हे उपमानासारखे असते.	
2	उपमेय हे जणू उपमान सारखे असते.	
3	उपमेय आणि उपमान एकच असते.	
4	उपमेय याचा निषेध केला जातो.	
5	उपमानापेक्षा उपमेय श्रेष्ठ असते.	
6	दुसऱ्याला उद्देशून केलेली उक्ती.	
7	त्याच जातीचा दाखला दिला जातो.	
8	निसर्गातील निर्जीव वस्तू सजीव आहेत असे वर्णन	
9	हुबेहूब स्वभाव किंवा स्थितीचे वर्णन.	

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.7

*कृती विवरण -

खालील लक्षणे अनुरूप समास प्रकाराचे नाव आणि उदाहरण लिहून तक्ता पूर्ण करा.

लक्षणे	**समास प्रकार**	**उदा.**
1) पहिले पद अव्ययी किंवा प्रमुख असल्यास		
2) दुसरे पद प्रमुख व गाळलेला शब्द महत्त्वाचा असल्यास		
3) दोन्ही पदे समान महत्वाची असल्यास		
4) दोन्ही पदावरुन तिसऱ्याच पदाचा बोध होत असल्यास		

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.8

कृती चे नाव : आम्ही शब्दाचे निर्देशक

कृती विवरण :

खालील दिलेल्या विभक्तींचे प्रत्यय लिहून तक्ता पूर्ण करा.

	विभक्ती	**एकवचन**	**अनेकवचन**
1	प्रथमा		
2	द्वितीया		
3	तृतीया		
4	चतुर्थी		
5	पंचमी		
6	षष्टी		
7	सप्तमी		
8	संबोधन		

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.9

कृतीचे नाव : आम्ही शब्दाचे निर्देशक

कृती विवरण :

खालील दिलेल्या विभक्तीचा प्रत्यय वापरुन विभक्ती आणि कारकार्थ ओळखून तक्ता पूर्ण करा.

	प्रत्यये	**विभक्ती**	**कारकार्थ**
1	प्रत्यय नाहीत		
2	स, ला, ना, ते.		
3	ने , ए, शी, नी, ही		
4	स, ला, ना, ते.		
5	ऊन, हून		
6	चा ,ची, चे, च्या, ची		
7	त, इ ,आ		
8	नो		

अध्ययन कृती क्रमांक - 6.10

कृतीचे नाव : विरामचिन्हे

कृती विवरण :

खालील विरामचिन्हांचा वापर उताऱ्यात करून उतारा शुद्ध स्वरूपात लिहा

(पूर्णविराम., प्रश्नचिन्ह?, अर्धविराम, अपूर्ण विराम,अवतरण" स्वल्पविराम,संयोग चिन्ह-)

अस्वल राहतो कुठे कुसुम ने विचारले वडील म्हणाले जंगलातील कड्या जवळच्या गुहेत काय खातो तिथे कंदमुळे व फळे त्याला मधमाशांचा मोर फार आवडतो त्याला मधमाशा चावत नाहीत का चावतात तर पण त्याचे अंग केसा असल्यामुळे त्याला त्याची भीती वाटत नाही

1) खाली दिलेल्या तक्त्यात विराम चिन्ह केव्हा वापरतात ते सांगून तक्ता पूर्ण करा

	विरामचिन्हे	**केव्हा वापरतात**
1	पूर्णविराम	
2	स्वल्पविराम	
3	अर्धविराम	
4	प्रश्नचिन्ह	
5	उद्गारवाचक	
6	अवतरण	
7	अपसरण	
8	संयोग	

अध्ययन कृती क्रमांक 6. 11

कृतीचे नाव - अलंकार

कृती विवरण-

1) खालील दिलेल्या अलंकार प्रकारची प्रत्येकी 4 उदाहरणे द्या.

I. अनुप्रास अलंकार

1) ______________________________

2) ______________________________

3) ______________________________

4) ______________________________

II. उपमा अलंकार

1) ______________________________

2) ______________________________

3) ______________________________

4) ______________________________

III. रूपक अलंकार

1) ______________________________

2) ______________________________

3) ______________________________

4) ______________________________

कृती :- 6.12

कृतीचे नाव :- विभक्ती

I) खालील दिलेल्या वाक्यातील विभक्ती अधोरेखीत करुन ओळखा.

1) किरण शाळेतुन घरी गेला.

2) शामने मित्राला खाऊ दिले.

3) शिक्षकाने मुलास मारले.

4) सकाळी मांजर उंदराशी खेळत होते.

5) शहरात मोठ्या इमारती असतात.

6) रामा काल गावाहुन आला.

मूल्यमापन वर्कशीट

वर्कशीट क्रमांक - 1

अलंकार

खालील ओळीतील अलंकार ओळखून लक्षणे लिहा

1) अमृताहुनी गोड नाम तुझे देवा

प्रकार. = ____

लक्षणे. = ____

2) पेटविले पाषाण पठारावरती शिवबांनी.

प्रकार = ____

लक्षणे. = ____

3) वरील अलंकारातील उपमेय, उपमान आणि साम्यदर्शक शब्द ओळखा

उपमेय =

उपमान. =

समशब्द =

मूल्यमापन वर्कशीट

वर्कशीट क्रमांक - 2

1) खालील संधीचा प्रकार ओळखा

- स्वर + स्वर. =
- व्यंजन +व्यंजन किंवा स्वर. =
- विसर्ग +व्यंजन किंवा स्वर =

2) खालील जोड शब्दांचे संधी प्रकारात वर्गीकरण करा

(सदैव,निरस,सदाचार, अति उत्तम, जगन्नाथ, यशोधन,गणेश,चंद्रोदय,तपोधन, निरंतर ,ग्रुप देश, सज्जन ,कवीश्वर ,सदैव ,गुरु आज्ञा,देवालय, गुरूपदेश , प्रातकाल, षण्मास)

स्वर संधी	**व्यंजन संधी**	**विसर्गसंधी**

वर्कशीट क्रमांक – 3

1 खालील ओळीतील अलंकार ओळखून लक्षणे लिहा.

1) अमृताहुनी गोड नाम तुझे देवा.

प्रकार =

लक्षणे =

2) पेठविले पाषान पठारावरती शिवबानी.

प्रकार=

लक्षणे=

2 खालील अलंकारातील उपमेय,उपमान व साम्यवाचक शब्द ओळखा.

1) सावळा रंग तुझा पावसाळी नभा परी.

उपमेय=

उपमान=

साम्यवाचक शब्द=

2) ती गुलाबी उषा म्हणजे परमेश्वराचे प्रेम जणू.

उपमेय=

उपमान=

साम्यवाचक शब्द :

❖ अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर					प्राप्त स्तर
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	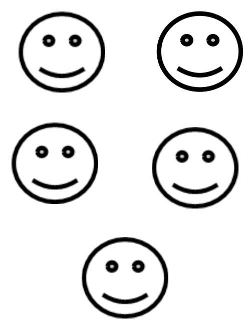
आत्म सात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मा सात-प्रगती दिसत आहे.	आत्म सात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक : 7

अध्ययन निष्पत्ती नाव : - साहित्यातील वाचलेले ऐकलेले प्रसंग व पाहिलेले प्रसंग यातून आलेला अनुभव व मत लेखी स्वरूपात मांडणे.

अध्ययन कृती क्रमांक - 7.1

कृतीचे नाव :- विनोदी साहित्याची ओळख

खालील उताराचे वाचन करून प्रश्न सोडवा .

एक अभ्यासू विद्यार्थी वाचन करताना ग्रंथालयाच्या गच्चीत अडकला. ग्रंथपाल निघून गेल्यामुळे तो रडू लागला तेव्हा लोकांनी त्याची सुटका करण्यासाठी धडपड सुरू केली. इतक्यात कोणीतरी शिडी घेऊन आला. खिडकी होती तिच्या खालच्या बाजूला शिडी लावून तो तिच्यावर चढला व त्या मुलाची सुटका करण्याचा प्रयत्न करू लागला. बिचाऱ्या त्या मुलाला ती शिडी दिसत नव्हती व तो माणूसही दिसत नव्हता. इतक्यात कडकड असा आवाज आला व एका क्षणात काही कळायच्या आत त्या शिडीच्या दोन शिड्या झाल्या. तो माणूस जमिनीवर असा काय आदळला की सीडीच्या खालच्या भागात तो जाऊन बसला व शिडीचा वरचा भाग सरळ त्याच्या डोक्यात जाऊन बसला. हे दृश्य पाहून जमलेल्या लोकांत एकच हास्यकल्लोळ झाला.गच्चीत अडकलेल्या मुलालाही हसू आवरता आले नाही. सर्वांच्या समोर तो पडलेला माणूस मात्र केविलवाणे पाहतच होता.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा

1) विद्यार्थी ग्रंथालय कशासाठी केला होता?

____

____

2) गच्चीवर अडकलेल्या मुलाची सुटका करण्याचा प्रयत्न कसा केला?

____

____

3) मुलाची सुटका करण्यात आलेल्या माणसाची फजिती कशी झाली?

____

____

4) या प्रसंगात कोणती रस निर्मिती आहे?

5) वरील उतारा वाचून स्वत: अनुभवलेला प्रसंग कथन करा.

अध्ययन कृती क्रमांक - 7.2

कृतीचे नाव. : महाभारतातील अविस्मरणीय प्रसंग

कृती विवरण. : विद्यार्थी उताराचे वाचन करून प्रश्नांची उत्तरे देतात.

द्रौपदी वस्त्रहरण, द्यूत खेळाचा प्रस्ताव ,कौरव-पांडवांच्या सहभाग, दुर्योधन दुःशासन शकुनी यांची द्यूत खेळात फसवेगिरी, सर्वस्व हरवून बसतो, शेवटी द्रौपदीला पणाला लावतो, मामा शकुनीच्या कूटनीती मुळे द्रोपदीला हरवून बसतो, तेव्हा द्रौपदीचा दुर्योधन दुशासनकडून अवमान सुरू होतो, द्रौपदीची झालेली व्यवस्था व असहायता भर दरबारात बघवत नाही, श्रीकृष्ण द्रौपदीच्या मदतीला धावतो व तिची लाज राखतो.

1 खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा

1) शकुनी हा कौरवाचा कोण होता?

2) द्रौपदीचे वस्त्रहरण कोणी केले?

3) द्रौपदीच्या मदतीला धावून कोण आले?

4) दुर्योधन दुशासन या शब्दातून कोणता अर्थ प्रतीत होतो ?

अध्ययन कृती क्रमांक - 7.3

कृतीचे नाव : संत संत साहित्य

कृती विवरण : -खालील दिलेल्या संतांच्या साहित्याची त्या त्या पट्टीत यादी करा.

ज्ञानेश्वरी, दासबोध ,अभंग, मनाचे श्लोक ,आरत्या, तुकाराम गाथा, अमृतानुभव, चांगदेव पासष्टी, विरहिनी, करुणाष्टके

संत ज्ञानेश्वर	समर्थ रामदास	संत तुकाराम

अध्ययन कृती क्रमांक - 7.4

कृतीचे नाव : व्यक्तिचित्रण

कृती विवरण :

नंदी बैलाचे चित्र मिळावा व ते चित्र खालील रखाण्यात चिटकवून त्याची माहिती लिहा.

खालील रिकाम्या जागा पूर्ण करा

1) अस्वल खेळ करणारा - -- ------------------

2) माकडाचा खेळ करणारा ---------------------

3) सापाचा खेळ करणारा -------------------

4) घोड्यावर स्वार होणारा -------------------

5) हत्तीवर अंकुश ठेवणारा ---------------------

6) विमान चालवणारा ------------------------

7) रथ हाकणारा -----------------------------

8) सायकल चालवणारा --------------------------

अध्ययन कृती क्रमांक - 7.5

कृतीचे नाव : न विसरणार आपघात

कृती विवरण : विद्यार्थ्यांनी आपल्या जीवना मध्ये अनेक प्रसंग पाहिलेले असतात त्यामध्ये एखादा अपघात प्रसंग पाहिलेला असेल तर विद्यार्थ्यांना त्या अपघाती प्रसंगाचे वर्णन खालील ओळीमध्ये करायला लावणे

प्रसंग वर्णन

मी पाहिलेला अपघात

मूल्यमापन कृतीपत्रिका

वर्कशीट क्रमांक -1

प्रश्न 1 ला. विनोदी साहित्यिकांची नावे सांगा ?

प्रश्न 2 रा. द मा मिरासदार यांच्या एका कथेचे नाव सांगा?

प्रश्न 3 रा. पुढील वाक्यातील रिकाम्या जागी कंसात दिलेले योग्य शब्द भरा ?

1)विद्यार्थी ग्रंथालयात __________ साठी गेला होता (वाचण्यासाठी ,जेवणासाठी ,मनोरंजनासाठी)

2) विद्यार्थ्याला ___________ वरून उतरण्याचा प्रयत्न केला (दोरीवरून, टेबलावरून, शिडी वरून)

3)पडलेला माणूस ___________पहात होता. (रागाने,केविलवाणे,दयेने)

4)द.मा. मिरासदार ___________ लेखक होते. (विनोदी,वैज्ञानिक, ललित)

5) जन्मलेल्या लोकात हास्य कल्लोळ ________ मुळे झाला.(विद्यार्थी रडल्यामुळे, शिडी वरचा माणूस प डल्मुळे, मुलगा गच्चीत अडकल्याने)

प्रश्न 4. कंसात दिलेल्या नावावरून कौरव व पांडव असे दोन गट करा.

(पंडु राजा, द्रोपदी, भीम, धृतराष्ट्र, महारथी कर्ण, अर्जुन, शकुनीमामा, श्रीकृष्ण, गांधारी, नकुल-सहदेव, दुर्योधन, कुंती, दुशासन)

पांडव गट :

कौरव गट :

मूल्यमापन कृतीपत्रिका

वर्कशीट क्रमांक - 2

प्रश्न 1 ला : पुढील वाक्यातील रिकाम्या जागा योग्य शब्दांनी भरा

1)महर्षी व्यास मुनिनी वर्णन केलेला महाभारत हा ग्रंथ __________यांनी लिहून काढला .

2) द्रौ प दी चे व स्त्र ह र ण _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ यां नी के ले .

3) द्रौ प दी च्या म द ती ला _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ धा वू न ले

4)कौरव _______________होते तर पांडव ________________होते .

प्रश्न 2 . तुम्हाला माहित असलेल्या संतांची यादी करा

संतांची चित्रे जमा करा.

प्रश्न 3. खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा

1. ज्ञानेश्वरांचे पूर्ण नाव सांगा ?

2. संत तुकारामांचे पूर्ण नाव सांगा ?

3. समर्थ रामदासांचे पूर्ण नाव सांगा ?

4. संत ज्ञानेश्वर व संत तुकारामांचे आराध्य दैवत कोणते ?

5. समर्थ रामदासांनी कोणाची भक्ती केली ?

मूल्यमापन कृतीपत्रिका

वर्कशीट क्रमांक – 2

प्रश्न 1 ला : खालील रिकाम्या जागा भरा.

1) ज्ञानेश्वर यांचे जन्मस्थळ ------------- आहे.

2) समर्थ रामदास यांचे जन्मस्थळ ------------- आहे

3) भावार्थदीपिका म्हणजे ------------- ग्रंथ होय.

4) समर्थ रामदासांचा प्रसिद्ध ग्रंथ ---------------- आहे.

5) समर्थ रामदास ------------- गावचे रहिवासी होते.

प्रश्न 2 रा : गाळलेल्या जागा भरा.

1. दरवेशी ------------ चा खेळ करतो.
2. गारुडी ------------- चा खेळ करतो.
3. मदारी -------------- चा खेळ करतो.

प्रश्न 3 खाली दिलेल्या विषयावर व्यक्तिचित्रणाचे वर्णन करा

1. विदूषक :

____

____

____

____

____

____

2. दरवेशी :

____

____

____

____

____

____

❖ **अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर**					**प्राप्त स्तर**
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	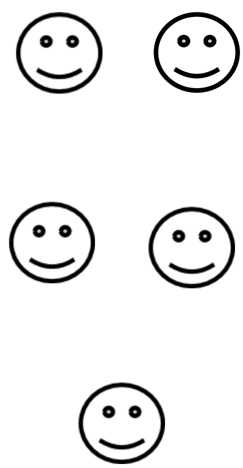
आत्मसात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मा सात-प्रगती दिसत आहे.	आत्मसात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक - 8

अध्ययन निष्पत्तीचे नाव : शब्दकोश आणि इतर शब्द साहित्याचा वापर करणे. तत्सम, तद्भव, देशी व परभाषीय शब्दांचे विश्लेषण करणे.

अध्ययन कृती क्रमांक - 8.1

कृतीचे नाव : शब्दसिद्धी

कृतीचे विवरण : अ गटातील व्याख्यांना अनुसरून ब गटातील गटाला योग्य अशा संज्ञा लिहा.

अ.नं	अ	ब
1	शब्द कसा सिद्ध होतो त्याला	
2	मराठी भाषेत संस्कृत मधून जसेच्या तसे आलेले शब्द	
3	संस्कृत संस्कृत मधून मराठीत येताना बदल होऊन आलेले शब्द	
4	महाराष्ट्रातील पूर्वीच्या लोकांच्या बोली भाषेतील शब्द	
5	संस्कृत परकीय भाषेतून आलेले शब्द	

अध्ययन कृती क्रमांक - 8.2

कृतीचे नाव : विविध भाषेतील शब्द

कृती विवरण : खालील दिलेले शब्द वेगवेगळ्या गटात विभाजित करा

घोडा , डोळा ,कवी , पुत्र , कन्या, चक्र , दुग्ध , फुलं, चिमणी, अण्णा , तंबाखू , आक्का, कोबी ,वीळी, अंतर , आप्पा, हात , सायकल, बच्चा, सिनेमा, डॉक्टर , दगड , वृक्ष , चक्र,. झोप , गाव , पोट , तुप ,चाख ,आग

तत्सम	तद्भव	देशी	परभाषीय

अध्ययन कृती क्रमांक - 8.3

कृतीचे नाव : तत्सम, तद्भव शब्द

कृती विवरण : खालील दिलेले (अ) पट्टीतील तत्सम शब्द घेऊन तद्भव शब्द (ब) पट्टीत लिहा

तत्सम शब्द	तद्भव शब्द
स्वसू	
हस्त	
पितृ	
कर्ण	
सर्फ	
भातृ	
विनती	
कोमल	

अध्ययन कृती क्रमांक - 8.4

कृतीचे नाव : मराठीतील बहुभाषिक शब्द

कृतीपत्रिका क्रमांक : 08

कृती विवरण –

रोजच्या मराठीत वापरात असलेल्या परभाषीय शब्दांची खालील दिलेल्या पट्टीत यादी करा.

इंग्रजी	कन्नड	हिंदी	गुजराती	पोर्तुगल	अरबी /फारसी

अध्ययन कृती क्रमांक - 8.5

कृतीचे नाव : वाक्यार्थाला एक शब्द

कृतीपत्रिका क्रमांक : 09

कृती विवरण : खाली दिलेल्या शब्द समूहाला एक शब्द द्या.

(अजिंक्य, वर, आस्तिक, अतिथी, पुरोगामी, समकालीन, पारदर्शी, पानवठा, पाक्षिक, आत्मचरित्रकार)

1) देवावर श्रद्धा ठेवणारा ---------------------------

2) ज्याला कोणी जिंकू शकत नाही असा -------------------------

3) तिथी वार न ठरवता आलेला पाहुणा -------------------------

4) विवाह झालेला आहे असा तो -----------------------------

5) एकाच कालखंडात असलेले --------------------------------

6) नव्या मतांचा पुरस्कार करणारा -----------------------------

7) ज्यातुन आरपार दिसते ते. ---------------------------------

8) गावातील लोक पाणी भरण्याचे ठिकाण ------------------------

9) दर पंधरा दिवसांनी प्रसिद्ध होणारे ---------------------------

10) स्वतःचे जीवन चरित्र लिहिणारा ----------------------------

मूल्यमापन कृतीपत्रिका

वर्कशीट क्रमांक -1

प्रश्न 1.ला : खालील शब्द समुहातील न जुळणारा शब्द शोधून कंसात लिहा

शब्द	गटात न बसणारा शब्द
1) डोळे, आक्का, दगड, हाड, पोट	
2) बटाटा, टेबल, पेपर, सायकल, सर्कस	
3) गाव, चक्र, पर्ण, हस्त, कर्ण	
4) झाड, हात, पितृ, भाऊ, कान	
5)सामना, चिमणी, रवाना, हकीकत, अब्रू	

प्रश्न 2. रा : दिलेल्या तत्सम शब्दांचे तद्भव शब्द लिहा

1) पर्ण ______________________

2) गृह ______________________

3) पाद ______________________

4) मस्त ______________________

5) स्वसुर ______________________

6) भातृ ______________________

7) कोमल ______________________

प्रश्न 3. रा : दिलेल्या योग्य अर्थाचा अनुसरून सज्ञा जोडा.

1) शब्द कसा सिद्ध होतो त्याला ______________________

2) मराठी भाषेत संस्कृत मधून जसेच्या तसे आलेले शब्द ______________________

3) संस्कृत मधून मराठीत येताना बदल होऊन आलेले शब्द ______________________

4) महाराष्ट्रातील पूर्वीच्या लोकांच्या बोलीभाषेतील शब्द ______________________

5) संस्कृत खेरीज परकीय भाषेतून आलेले शब्द______________________

मूल्यमापन कृतीपत्रिका

वर्कशीट क्रमांक - 2

प्रश्न 1 वा.: खालील प्रश्नांची उत्तरे एक किंवा दोन वाक्यात लिहा

1. उपसर्ग म्हणजे काय? उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.

____

2. प्रत्यय म्हणजे काय? उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.

____

शब्दसामुहाला एक शब्द लिहा.

ज्याला कोणी शत्रू नाही असा	
ज्याचे वर्णन करणे शक्य नाही असे	
लहानपणापासून ते वृद्धापर्यंत	
पूर्वी घडलेले नाही असे	
केलेले उपकार जाणणारा	

कोणत्याही क्षेत्रात एकदम होणारा बदल	
एका आईच्या पोटी जन्म घेतलेले	
नियमित प्रसिद्ध होणारे	
पुष्कळ वाचले ऐकलेले आहे असा	
नव्या मतांचा पुरस्कार करणारा	

प्रश्न 2 : कंसात दिलेल्या अरबी पारसी उपसर्गा वर मराठी शब्द तयार करा.
(ऐन, कम, गैर, दर, ना , बद, बिन, बे, हर, हम,)

प्रश्न 3 रा : वाक्याला समान अर्थ असलेला प्रत्येकी एक शब्द निवडा व लिहा.

(तुम्ही पुढील शब्दांची मदत घेऊ शकता --- सनातनी, अजातशत्रू, अवर्णनीय, अबालवृद्ध, अपूर्व, कृतज्ञ, क्रांती, कृतघ्न, उत्क्रांती, सहोदर, पुरोगामी, बहुश्रुत, नियतकालिक.)

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक : 9

अध्ययन निष्पत्ती : - शब्दातील साम्यता आणि ध्वनीतील फरक, शब्द संग्रह वाढवून स्पष्ट उच्चारासह अर्थ वाचायचे सामर्थ्य वाढवतील.

अध्ययन कृती क्रमांक : 9.1

अध्ययन कृतीचे नाव : - अनुस्वाराचे उच्चार

कृतीचे विवरण –

ह, स, ष , श व र ही अक्षरे अनुस्वारापुढे आल्यास ते

अनुनासिक वर्ण बनते. (स्वरापुढे स्वर आल्यास अनुस्वार बनतो.)

उदा: संरक्षण (संरक्षण), संशय (संव्शाय), संवाद (संव्वाद), संसार (संव्सार), सिंह (सिंव्ह)

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

आ) मराठीत अनुस्वाराचा उच्चार खणखणीत होतो ती उदाहरणे लिहा ?

ब) खालील उदाहरणे अनुस्वरापुढे पहिल्या पाच वर्गातील व्यंजन आल्यास त्यांचा उच्चार त्या व्यंजनाच्या वर्गातील शेवटच्या अनुनासिकासारखा होतो ते लिहा.

1) शंकर 2) चंचल 3) घंटा 4) भिंती 5) शिंपी

अध्ययन कृती क्रमांक - 9.2

अध्ययन कृतीचे नाव : - शब्दातील साम्यता .

अध्ययन कृतीचे विवरण : -

दिन	-	दिवस	दीन	-	गरीब
सुत	-	मुलगा	सूत	-	धागा
सलिल	-	पाणी	सलील	-	लीलेन
शीर	-	डोके,	शिर	-	रक्तवाहिनी,
मिलन	-	भेट,	मीलन	-	मिळणे .

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

अ) अनुनासिक म्हणजे काय ?

____

____

____

ब) कठोर व मृदू वर्ण कशास म्हणतात ?

____

____

____

क) कठोर व मृदू वर्ण कोणते ?

____

____

____

ड) सजातीय व विजातीय स्वर कोणते ?

____

____

____

अध्ययन कृती क्रमांक - 9.3

अध्ययन कृतीचे नाव :- जोडाक्षरे व ते साधण्याचे प्रकार

अध्ययन कृतीचे विवरण:- जोडाक्षरे लिहिण्याच्या पद्धती दोन आहेत.

एकापुढे एक वर्ण लिहून व एकाखाली एक लिहून जसे क्क - क्क ल्ल -ल्ल ठ्ठ-ठ्ठ द् व - द्व जोडाक्षरे लिहिताना ज्या क्रमाने वर्णांचा उच्चार होतो त्या क्रमाने ते वर्ण लिहावेत.

जोडाक्षरात प्रारंभीची व्यंजने ही अर्धी लिहायची असतात. ही अर्धी व्यंजने लिहिताना ज्या अक्षरात उभी रेघ असते (उदाहरणात:- त ग व ण श) ती उभी रेघ गाळावी

उदाहरणात:-

त + व + अ = त्व

श + य + अ = श्य.

स + त + य + अ = स्त्य

5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा

अ) जोडाक्षरे म्हणजे काय ?

ब) जोडाक्षर कसे तयार होते?

क) जोडाक्षरात प्रारंभीची व्यंजने कशी लिहायची असतात ?

मूल्यमापन कृतीपत्रिका

प्र 1 . उभी रेषा असलेल्या व्यंजनास जोडण्याच्या वेळी त्या उभ्या रेषेच्या डाव्या बाजूस एक बारीक तिरपी रेषा देतात असे शब्द तयार करा.

उदाहरणात:- भ्रम, ग्रहण

प्र 2. उभी रेषा नसलेल्या व्यंजनास र जोडण्याच्या वेळी त्या अक्षराच्या खाली काकपद सारखे चिन्ह वापरतात तसे शब्द तयार करा.

उदाहरणार्थ – ट्राम, ट्रे

प्र 3. र या व्यंजनाला दुसरे अक्षर जोडताना मागल्या अक्षरावर आघात येत असे तर त्या दुसऱ्या अक्षराच्या डोक्यावर एक रकार काढतात असे शब्द तयार करा.

उदाहरणार्थ. सूर्य. पूर्व

प्र 4. काही जोडाक्षरे वेगळ्या पद्धतीने लिहितात. ती पुढील प्रमाणे पहा व अभ्यास करा.

1) क्+त=क्त

---

2) क+र=क्र

---

3) द्+य= द्य

---

4) शर+=श्र

---

5) क+ष= क्ष

❖ **अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर**					**प्राप्त स्तर**
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	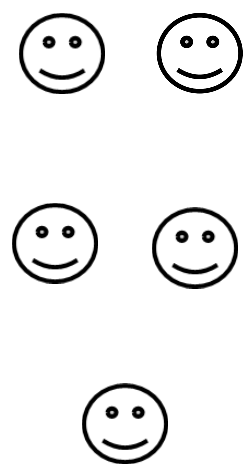
आत्म सात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मा सात-प्रगती दिसत आहे.	आत्म सात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक 10

अध्ययन निष्पत्ती : - संवेदनशील घटकासंबंधिने तार्किक मत लेखी स्वरूपात तसेच भित्ती पत्रके वर्तमानपत्रातील मासिकातील कात्रणे संग्रहित करून त्यावर विशेष करून संपादन करतात.

अध्ययन कृती क्रमांक - 10.1

अध्यायान कृतीचे नाव : - 5 जून पर्यावरण दिन

अध्ययन कृतीचे विवरण : - पर्यावरणसंबंधित विविध स्वरूपात चित्रे काढणे. एखाद्या वर्तमान पत्रातील बातमीचा चित्रसहित फोटोचे कात्रण लावणे.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1) पर्यावरणातील समस्या लिहा

____

____

____

____

____

____

____

2) पर्यावरण प्रदूषणावर उपाय कोणते?

____

____

____

____

____

____

____

3) पर्यावरणा संबंधित घोषवाक्य तयार करा.

उदा. :-

अ) झाडे लावा झाडे वाढवा

ब) थेंबे थेंबे तळे साचे

क) वृक्षतोड करू नका जीवन धोक्यात घालू नका

ड) निसर्ग नका हरवू पर्यावरणाचे जतन करू.

अध्ययन कृती क्रमांक -10.2

अध्यायान कृतीचे नाव - 7 जुलै वनमहोत्सव दिन.

अध्ययन कृतीचे विवरण : भारतीय संस्कृतीमध्ये माणूस आणि जंगल यामधील दुढ नाते नाना प्रकारे सांगितले गेले आहेत. परंतु गेल्या काही शतकात वनाची आपण नासाडी करून त्यापासून दूर जाऊ लागलो आहोत आणि हे पूर्णपणे चुकीचे आहे. ही जाणीव व्हावी म्हणून आणि ही परिस्थिती सुधारायचा प्रयत्न प्रत्येकाकडूनच केला जावा यासाठी म्हणून वनमहोत्सवांमधून प्रोत्साहन दिले जाते.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1. भारतीय संस्कृतीमध्ये जंगलांशी मानवाचे नाते कसे आहे ?

___

___

___

2. मागील काही दशकात आपण काय केले ?

___

___

___

3. मानवाला कशाची जाणीव व्हावी ?

___

___

___

4. कशाचा प्रयत्न प्रत्येकाकडून व्हावा ?

___

___

___

अध्ययन कृती क्रमांक - 10.3

अध्ययन कृतीचे नाव : 2 ऑक्टोंबर महात्मा गांधी जयंती.

अध्ययन कृतीचे विवरण : 1948 हे भारताच्या स्वतंत्र संग्रामातील प्रमुख नेते आणि तत्त्वज्ञ होते महात्मा गांधी या नावाने ते ओळखले जातात. अहिंसात्मक, असहकार आंदोलनांनी गांधीजीनी भारताला स्वातंत्र्य मिळवून दिले. अहिंसात्मक मार्गांनी स्वातंत्र्य मिळवण्यासाठी त्यासाठी त्यांनी संपूर्ण जगाला प्रेरित केले.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा

1. महात्मा गांधी हे कोण होते ?

2. महात्मा गांधीचे पूर्ण नाव काय ?

3. महात्मा गांधीनी देशासाठी काय केले ?

4. कोणत्या चळवळीसाठी संपूर्ण जगाला प्रेरित केले ?

वर्कशीट 1

1. महात्मा गांधींचे संपूर्ण नाव काय ?

2. महात्मा गांधींना कोणकोणत्या नावाने ओळखतात ?

3. महात्मा गांधीच्या आई वडिलांचे नाव काय ?

4. महात्मा गांधी यांना किती भाऊ व बहीण होते ?

5. त्यांच्या पत्नीचे नाव काय ?

6. त्यांची तत्वे कोणती ?

7. त्यांचे छंद कोणते ?

8. त्यांचे प्रिय भजन कोणते ?

9. त्यांनी भारत छोडो आंदोलन केव्हा केले ?

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक - 11

आपण पाहिलेली प्रसंगचित्रे, चित्रे, चित्रफिती, तक्ते, झलाकचीत्रे याद्वारे अध्ययन अनुभव आपल्या सृजनात्मक दृष्टीकोनातून तोंडी अथवा लेखी स्वरूपात व्यक्त करतात.

अध्ययन कृती क्र. - 11.1

अध्ययन कृतीचे नाव : - प्रसंगाचे वर्णन

खालील प्रसंग चित्र पाहून त्या चित्राचे वर्णन करा.

अध्ययन कृती क्र.-11.1

कृती क्रमांक. - 11.2

कृतीचे नाव. : अध्यापनात चित्रांचा वापर

कृती विवरण :

खालील चित्रे पाहून त्यांची माहिती लिहा.

कृती क्रमांक - 11.3

कृतीचे नाव -: अध्यापनात चित्रफितीचा वापर

चित्रपट, लघुपट व माहितीपट यांचा वापर करा

1) छ. शिवाजी महाराज यांची माहिती लिहा.

2) स्वातंत्रवीर सावरकर यांची माहिती लिहा.

3) भगतसिंग यांची माहिती लिहा.

कृती क्रमांक - 11.4

कृतीचे नाव -: अध्यापनात तक्त्यांचा प्रभावी वापर करणे.

खालील तक्त्या पहा व त्यात दिलेल्या पुस्तकांची माहिती मिळवून माहिती लिहा.

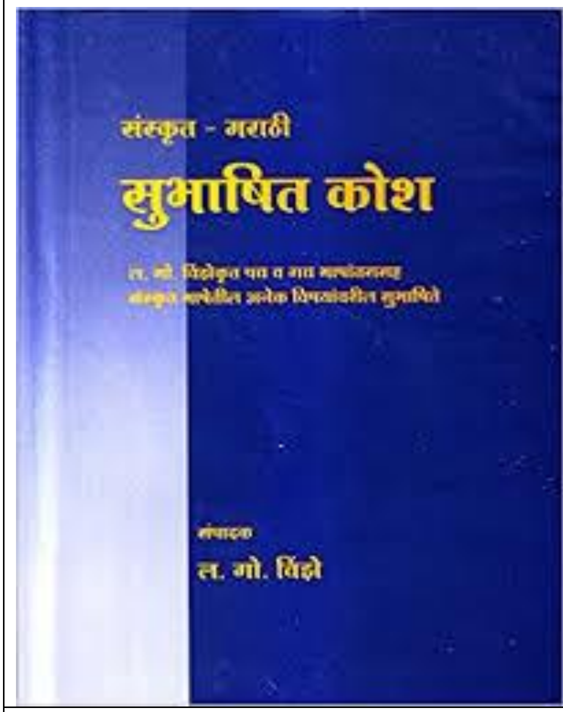	
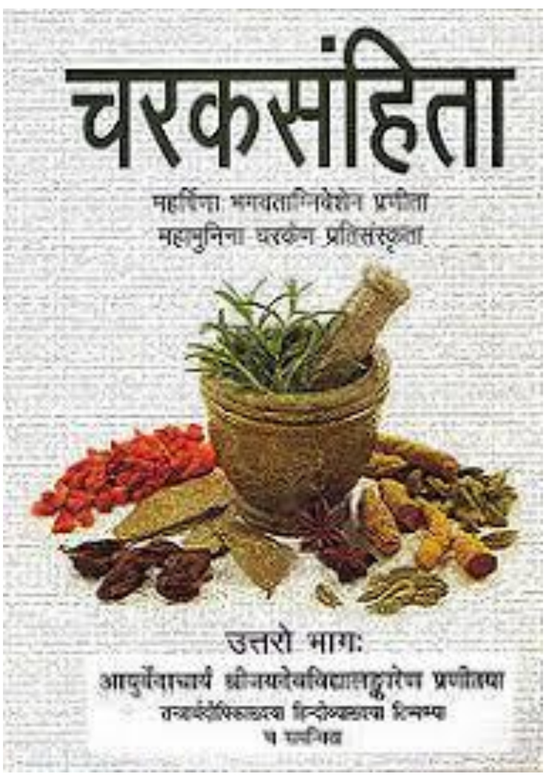	

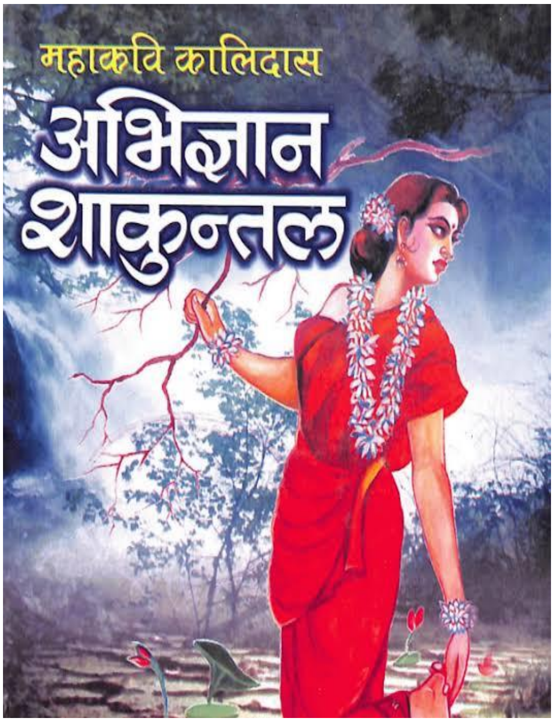महाकवि कालिदास
अभिज्ञान शाकुन्तल	
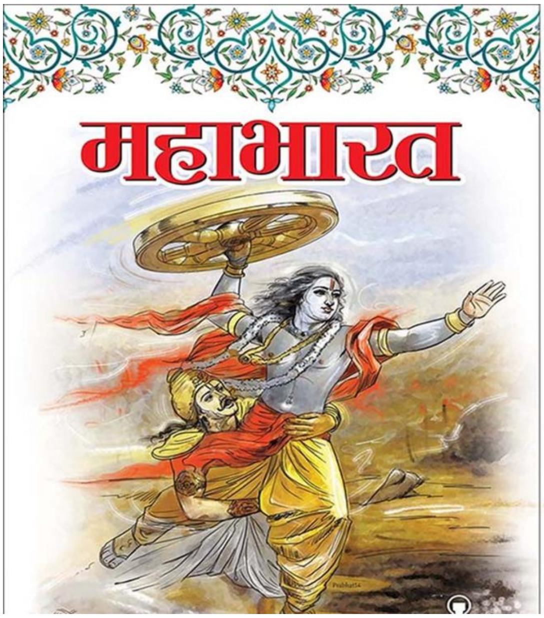महाभारत	

मूल्यमापन वर्कशीट

वर्कशीट क्रमांक - 1

खालील चित्रे ओळखून दैनदिन जीवनात त्यांचा कशा प्रकारे वापर केला जातो याची सविस्तर माहिती लिहा .

WD
500 GB
SATA / 16 MB Cache
WD5000AAKX
Scan QR code here to learn about your hard drive or visit wd.com
MDL: WD5000AAKX
Do not cover any drive holes
Canada ICES – 003 Class B/NMB – 003 Classe B
WD Blue
Desktop Hard Drive

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक : 12

अध्ययन निष्पत्तीचे नाव : विविध प्रकारचे साहित्य वाचून गटात चर्चा करणे

अध्ययन कृती क्र. - 12.1

अध्ययन कृतीचे नाव : - विविध साहित्य प्रकारांची ओळख

पाठ्यपुस्तकाचा वापर करून साहित्य प्रकार लिहा.

पाठाचे नाव	**साहित्य प्रकार**
गुराख्याचे नेत्रपतन	प्राचीन गद्य
पोट	
कर्णाचे शल्य	
	दलित कथा
संत पुरंदरदास	
बाबाखान दरवेशी	
ओळख	
वाचू आनंदे	
	वैचारिक लेख

अध्ययन कृती क्रमांक -12.2

कृतीचे नाव : विद्यार्थ्यांना लोकसाहित्याची ओळख करून देणे.

1) खालील भारूड वाचा व एका चालीत म्हणा.

सत्वर पाव गे मला ।
भवानी आई रोडगा वाहीन तुला ॥
सासरा माझा गांवी गेला ।
तिकडेच खपवी त्याला ॥
सासू माझी जाच करती ।
लवकर निर्दाळी तिला ॥
जाऊ माझी फडफड बोलती । बोडकी कर गे तिला ॥
नणदेचे पोर किरकीर करितें ।
दादला मारून आहुती देईन । मोकळी कर गे मला ॥
एका जनार्दनी सगळेचि जाउं दे ।
खरूज होउदे त्याला ॥
एकटीच राहू दे मला ॥

अध्ययन कृती क्रमांक -12.3

1) खालील पात्रांची नावे वाचा व नाटकाचे लेखन करा.
(भीम, कर्ण , कुंती, अर्जुन, दुर्योधन, कृष्ण,)

1. कृष्ण :

2. अर्जुन :

3. भीम :

4. दुर्योधन :

5. कर्ण :

6. कुंती :

अध्ययन कृती क्रमांक - 12.4

कृतीचे नाव : शाहिरी काव्याची ओळख किंवा उपदेशात्मक फटका काव्य प्रकार समजून घ्या.

1) खालील दिलेल्या फटक्याचे वाचन करा.

बिकट वाट वहिवाट नसावी धोपट मार्गा सोडुं नको
संसारामधिं ऐस आपला उगाच भटकत फिरूं नको ॥
चल सालसपण धरुनि निखालस बोला खोट्या बोलुं नको ।
अंगि नम्रता सदा असावी राग कुणावर धरूं नको ।
नास्तिकपणांत शिरुनि जनाचा बोल आपणा घेउं नको ॥
भली भलाई कर काही पण अ-धर्म-मार्गा शिरूं नको ।
माय बापांवर रुसूं नको । दूर एकला बसूं नको ॥
व्यवहारामध्ये फसूं नको । कधी रिकामा असूं नको ॥
परी उलाढाली भलभलत्या पोटासाठी करूं नको ॥ 1 ॥
वर्म काढुनी शरमायाला उणें कुणाला बोलू नको ।
बुडवाया दुसऱ्याचा ठेवा करुनि हेवा झटुं नको ॥
मी मोठा शहाणा धनाढ्यहि गर्व-भार हा वाहुं नको ।
एकाहून एक चढी जगामधिं थोरपणाला मिरवुं नको ॥
हिमायतीच्या बळे गरिबगुरिबांला गुरुकावुं नको ।
दो दिवसांची जाईल सत्ता अपेश माथां घेउं नको ।

2) वरील फटक्याचा आशय स्पष्ट करा.

मूल्यमापन वर्कशीट

वर्कशीट क्रमांक - 2

1) खालील तक्ता पूर्ण करा.

कवितेचे नाव	साहित्य प्रकार
अभंग त्रिदल	प्राचीन पद्य
सत्वर पाव गे मला	
सुश्लोक वामनाचा	
फटका	
अखंड	
प्रेमस्वरूप आई	
पोया	
सुंदर दे ध्यान	
माहेरची वाट	
पाखरांनो तुम्ही	
हिरवळ आणिक पाणी	

2) वरील कविता वाचून खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1) फटका म्हणजे काय ?

2) फटका कवितेचे कवी कोणत्या मार्गी शिरू नकोस असे म्हणतात ?

3) कशाचा गर्व करू नका असे कवी म्हणतात ?

4) कवी कोणावर रुसू नको असे म्हणतात ?

5) वरील फटक्याचा सारांश चार ते पाच ओळीत लिहा ?

3) खालील अभंगाचा अभ्यास करा व खाली दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

पर्यावरण प्रदूषणावर रामबाण उपाय म्हणजे वृक्ष लागवड हे प्राचीन काळापासून संत-महंत सुध्दा सांगत आहेत हे प्रत्यक्ष तुकारामांच्या अभंगात सांगतात.

वृक्ष वल्ली आम्हां सोयरी वनचरे ।
पक्षी ही सुस्वरे आळविती ||1||
तेणे सुखे रुचे एकांताचा वास ।
नाही गुणदोष अंगा येत ||2||
आकाश मंटप पृथिवी आसन ।
रमे तेथे मन क्रीडा करी ||3||
कंथा कमंडलु देह उपचारा ।
जाणवितो वारा अवसरु ||4||
हरिकथा भोजन परवडी विस्तार ।
करोनी प्रकार सेवूं रुची ||5||
तुका म्हणे होय मनासी संवाद ।
आपुलाचि वाद आपणांसी ||6||

वरील अभंगाचा अर्थ स्पष्ट करा.

❖ अध्ययन निष्पत्ती आत्मसात बाबतचे विद्यार्थी मूल्यमापन स्तर					प्राप्त स्तर
स्तर-1	**स्तर-2**	**स्तर-3**	**स्तर-4**	**स्तर-5**	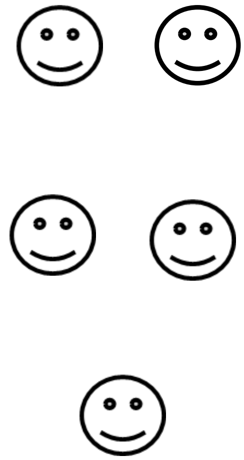
आत्मसात करू पाहतो.	जाणून घेत आहे.	आत्मासात- प्रगती दिसत आहे.	आत्मसात केला आहे.	उत्तम प्रकारे आत्मसात करून,निष्पत्तीबाबत जाणून घेऊन आपल्या दैनंदिन बोलीभाषेत वापर करतो आहे.	

*****